

ANADOLU DOKUMA KÜLTÜRÜNÜN SÜRDÜRÜLMESİNDE KADIN ETKENİ: NİĞDE KEMERHİSAR KASABASI ÖRNEĞİ

THE FACTOR OF WOMEN IN THE SUSTAINING ANATOLIAN WEAVING CULTURE: THE CASE OF NİĞDE KEMERHİSAR TOWN

Araştırma

Gözde Uzgidim, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
gozdeuzunca@gmail.com, ORCID Numarası: 0000-0003-3872-0700

Gözde Kemer Gürsoy, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
gozdekemer@gmail.com, ORCID Numarası: 0000-0001-8076-4526

Öz

Anadolu coğrafyasında yaşamış kadının geçmişten günümüze geleneksel dokuma sanatına verdiği katkı çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarih öncesi çağlardan itibaren Anadolu’da dokuma yapan kadın ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Dokuma kültürü, geleneği ve bu kültür, geleneğin sürdürülmesinde kadının aktif rolünden bahsedilmiştir. Nitekim *kadın* ve *dokuma* kavramlarının bir bütünü ifade ettiği ve hatta özdeşleştiği görülmektedir. Günümüzde dokuma geleneğinin devam ettiği yerler azalmış durumda olup, bazı yörelerde dokumalar yapılmamaktadır. O bölgelerde zamanında yapılmış dokumalar ise satılmış, camiye bağışlanmış veya atılmıştır. Ancak hâlen evlerde saklanan dokumalar da mevcuttur. Söz konusu dokumalar taşıdığı anlam bakımından oldukça değerli kabul edilmektedir.

Bu çalışmada Niğde yöresi Kemerhisar kasabasında yaşayan ve ailevi bağı olan üç kadın dokumacının ürettiği 7 halı incelenmiştir. Halıların günümüzdeki durumu, yöresel özellikleri, kullanılan malzemeler, motif, renk, desen ve teknik özelliklerinin belirlenerek gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için görsel ve metinsel olarak belgelemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dokuma, Kadın, Niğde, Dokuma geleneği, kültür.

Abstract

The subject of the study is the contribution of women, who lived in Anatolian geography, to the traditional weaving art from past to present. In this context, searches have been made on women weaving in Anatolia since prehistoric times. Active role of women in weaving culture and the continuation of this culture and tradition have been mentioned. As a matter of fact, it is seen that the concepts of women and weaving express a whole and even become synonymous. Currently, the places where the weaving tradition continues have decreased, and in some regions, weaving is not done. In those areas, past weaving was sold, donated to the mosque, or discarded. But there are still wovens kept at home. These wovens are considered very valuable in terms of their meaning. In this study, seven carpets produced by three female weavers living in Kemerhisar town of Nigde region and having familial ties were examined. The present condition, local features, materials used, motif, color, pattern, and technical features of the carpets have been determined and documented visually and textually to be transferred to future generations.

Keywords: Weaving, Women, Nigde, Tradition of weaving, Culture.

Genişletilmiş Öz

Kadınların yaşadığı topluma katkısı gerek bir nesil yetiştirerek o nesle kimlik kazandırma gerekse endüstriyel ve sanatsal üretimleri ile yadsınamaz durumdadır. Kadının rolü ailede, toplumda, iş yerinde, sanatsal çalışmalarda, ekonomik, sosyolojik, kültürel anlamlarda sürekli aktiftir. Özellikle sanat ve kültür bağlamında ürettiği ürünlerdeki yaklaşımları ile de ayrıca değer katmaktadır. Nitekim bu çalışmalar bazen bilinçli bir şekilde hayat bulurken, kimi zamanda özellikle geçmiş dönemlerde olduğu gibi 'iş yükü/görev' olarak nitelenip üretilmiştir. Anadolu'da bu bağlamda oldukça çok örnek mevcuttur.

Tarım ve hayvancılık ile geçinen bir toplum olan Anadolu'da, sadece erkek değil kadının da işi toprak ve hayvan olmuştur. Kadın hayvanların yününden ip elde etmiş, onları dokumuş, evine eşya yapmış; topraktan, bitkiden boya/pigment elde etmiş, eğirdiğı ipleri veya dokumalarını boyamıştır. Dokumalarına motif, desen işlemiş ve onu yaşamının bir parçası olarak evinde kullanmıştır. Dokumayı sanat/tasarım ilkelerinden habersiz yapmış, amacı evinin ihtiyacına çözüm bulmak olmuştur. Ancak dokuduğı ürünlerde bir anlam, felsefe, duygu hakim olmuştur. Renk, motif, desenler kadınların duygularının sözsüz iletim aracı olarak görölmüştür.

Anadolu'da dokumacılık, küçük yaşlardan itibaren insanların yaşamının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Özellikle kız çocukları anneleri ve ailedeki diğer kadınların dokuma yaptığını görerek ve onlara yardım ederek büyümuştur. Kız çocuklarının o yaşlardan dokuma ile ilişkisi başlamaktadır. Nitekim büyüdüğü zaman gerek kendi çeyizi için gerekse evin ihtiyacına yönelik dokuma yapmaktadır. Dokuma geleneğı, söz konusu coğrafyada yaşayan kadınların yaşantısının, anlatmak istediğı düşüncelerinin veya hayallerinin bir ifade şekli olarak devam etmiştir.

Kadınların tekstil malzemesi ile erken yaşta tanışmasından dolayı, dokuma daha çok kadın ile nitelendirilmekte ve özdeşleşmektedir. Tarih öncesi çağlardan beri Anadolu'da dokuma işini genellikle kadınların yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla kadın sevinç, hüznü ve özlemini dokumalara aktarmış ve dokuma ile arasında bir bağ kurmuştur.

Bu çalışmada Niğde yöresi Kemerhisar kasabasında yaşayan ve ailevi bağı olan üç kadın dokumacının ürettiğı 7 halı incelenmiştir. Kadınlar annelerinden öğrendikleri dokuma sanatını, gelin geldikleri ailede halı dokuyarak devam ettirmişlerdir. Ancak değişen yaşam koşulları nedeniyle söz konusu kadınlar artık dokuma yapmamaktadır. Halıların günümüzdeki durumu, yöresel özellikleri, hammadde türü ve temini, motif, renk, desen ve teknik özelliklerinin tespit edilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda dokuma sanatının icra edilmesinde 3. kuşak olan kişilerle karşılıklı görüşmeler yapılmış, halıların fotoğrafları çekilmiştir. Kültürümüzün önemli bir alanı olan halıların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için görsel ve metinsel olarak belgelemesi yapılmıştır.

Extended Abstract

The contribution of women to the society they live in is undeniable both by raising a generation and giving that generation an identity with their industrial and artistic productions. The role of women is constantly active in the family, society, workplace, artistic work, economic, sociological, and cultural meanings. It also adds value with its approaches, especially in its products in the context of art and culture. As a matter of fact, while these studies sometimes consciously come to life, sometimes they have been characterized and produced as "workload/task", especially as in the past. There are many examples in this context in Anatolia.

In Anatolia, a society that lives on agriculture and animal husbandry, land and livestock have been the work of not only men but also of women. The woman obtained yarn from the wool of animals weaved them and made things for her house; she obtained dye/pigment from soil and plants and dyed the yarns of fabric she spun. She embroidered patterns on weavings and used them as a part of her life at home. She made the weaving unaware of the art/design principles, and she aimed to find a solution to the needs of her house. But a meaning, philosophy, and emotion dominated the products she weaved. Color, motif, patterns were seen as a means of nonverbal transmission of women's feelings.

Weaving in Anatolia has been an indispensable part of people's lives since an early age. Especially girls have grown up seeing their mothers and other women in the family weaving and helping them. The relationship of girls with weaving begins from that age. When she grows up, she weaves both for her dowry and the needs of the house. The tradition of weaving continued as a form of expression of the lives, thoughts, or dreams of women living in this geography.

Due to the fact that women are introduced with textile material at an early age, weaving is mostly characterized and identified with women. It is known that women usually do the weaving in Anatolia since prehistoric times. Therefore, the woman transferred her joy, sadness, and longing to the weaving and established a connection between the weaving.

In this study, seven carpets produced by three female weavers living in Kemerhisar town of Niğde region and having familial ties were examined. Women continued the art of weaving, which they learned from their mothers, by weaving

carpets in the husband's family too. However, due to the changing living conditions, these women are no longer weaving. The study aims to determine the current state of the carpets, their local features, the type and supply of raw materials, their motif, color, pattern, and technical properties. In this context, interviews were held with people from the third generation in the execution of the art of weaving, and photographs of the carpets were taken. Carpets, which are an important area of our culture, have been documented visually and textually to be passed on to future generations.

1. GİRİŞ

Tarihsel süreçte kadının konumu farklılık gösterse de sosyal yaşam içinde kadın, birçok görev üstlenerek zorlukların üstesinden gelmiştir. Anadolu'da süregelen tüm toplumlarda ise kadın, üretkenliği ile hep ön planda olmuş, tahlil yetiştiriciliğinden, hayvanların evcilleştirilmesine kadar birçok alanda yer almıştır (Cıbroğlu, 2004:36). Besin ihtiyacının dışında insanoğlu için en temel ihtiyaçlardan biri olan korunma ve örtünme için dokuma ürünlerin üretilmesinde de yine kadın rol oynamıştır. Kadın dokumacılığa işlevselliği dışında sanat, duygu ve düşünce katmış ve dokumayı daha anlamlı kılmıştır.

Antropoloji alanında yapılan çalışmalar kırk bin yıl önce ipliğin bulunduğunu ve iplikten ilk nesneleri üretenlerin kadın olduğunu ileri sürmektedir (Angier, 1999 ;aktaran Çotaloğlu, 2011:24).

Mezopotamya kültüründe de kadın ile özdeşleşen dokuma, mitlere de konu olmuştur. Bu kültürde "Uttu" adında dokuma tanrıçasının varlığından söz edilir. Uttu'nun evrenin varoluşu ve kültürel süreçteki aşamaların meydana gelmesinde rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca Mezopotamya'da dokumacılığa oldukça önem verilmiştir. O dönemde kraliçe ve yüksek sınıfa ait kadınlar tarafından dokuma atölyeleri kontrol edilmiştir (Pınarcık, 2020:146, 152). Dokumacılığın kadın ile özdeşleşmesi belki de kendi var oluşunu anlamlandırdığı bir araç olarak görmesindendir. Dokumacılık bir amaca hizmetinin yanı sıra "kadının dili" veya sembollerle ve motiflerle hayat bulan kadının kendini ifade ettiği bir "yazı tahtası" olarak adlandırılabilir. Çünkü dokuma sanatı kadının kültürel birikiminin yansıması ve gizli kalmış ayrılık, aşk, özlem, dua, hüzn vb. duyguların ifade edilmesinin bir başka yoludur.

Anadolu'da dokumacılık çok küçük yaşlarda anneden kızı öğretilen kültürel dokuma belleğinin ürünüdür. Geçmişte her evde her yaşta kadının bildiği dokumacılık bazen köy ve kasabalarda büyük bir dayanışma olan imece usulü ile icra edilmiştir. Dokuma geleneksel bir sanat olma dışında kadınlar arası işbirliğini ve etkileşimi güçlendiren bir olgu olmuştur. Aynı zamanda kadının ev ekonomisine katkı sağlamasına yardımcı bir uğraştır.

Bu özelliklerin dışında kadın ve dokuma ilişkisi başka bir açıdan ele alınırsa kadın kültürel dokuma zenginliğinin oluşturulması, geliştirilmesi açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Çünkü dokuma yapılan yörelerde farklı, kendine özgü motif ve teknikler ile üretilmiş dokumalar vardır. Bu ürünler yörenin dokuma kimliğinin ve izlerinin oluşmasında oldukça önemlidir. Kadın, üretkenliği ile bu amaca çağlar boyunca hizmet etmiştir.

Bu çalışmada Niğde yöresi Kemerhisar kasabasında yaşayan ve ailevi bağı olan üç kadın dokumacının ürettiği 7 halı incelenmiştir. Bu halıların yöresel özellikleri, kullanılan malzemeler, motif, renk, desen ve teknik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu dokumalar geleneksel özelliğe sahip kültürel birikimin sonucudur. Nitekim Anadolu'ya özgü geleneksel dokumaları geçmişte farklı yörelerde dokunan ürünler oluşturmaktadır ki kültürel devamlılık, sürdürülebilirlik, özgünlük ve aidiyet bu sayede gelişmektedir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan halılar bölgesel özellikleri içermesi, özgün olması, geleneksel yöntemler ile dokunması bakımından önemlidir.

2. ANADOLU DOKUMA TARİHİNDE KADIN

Dokumacılık Anadolu'da tarih öncesi çağlardan itibaren var olan bir uğraştır ki tekstil malzemesi ile insanoğlunun ilk tanışması Paleolitik Çağ'a kadar dayanmaktadır. Ancak kazılar ve araştırmalar sonucu Çayönü'nde ilk dokuma buluntularına rastlanılmış ve söz konusu buluntular Neolitik Çağ'a tarihlendirilmiştir. Dokuma buluntularının bir kadın tarafından yapıldığına dair veriler mevcut olmamakla beraber, ilerleyen dönemlerde kadının dokuma tarihinde etkin bir rol üstlendiği aşikardır. Sadece dokuma alanında değil, geleneksel sanatların her alanında ürünün hazırlık aşamasından üretim sürecine kadar kadının emeği söz konusudur.

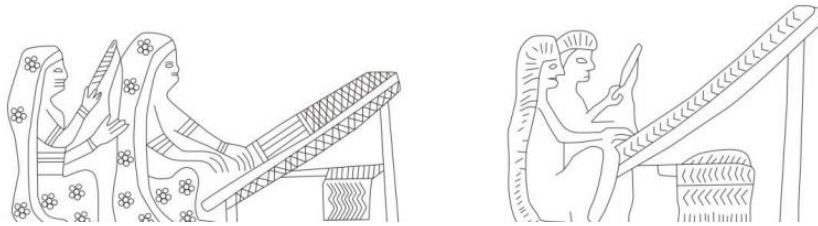
Kadın ve dokuma ilişkisi ise geçmişten günümüze kadar evrilerek gelişim göstermiştir. Aktif bir şekilde dokuma sanatı ile ilgilenen kadın farklı dönemlerde farklı dokuma ürünleri meydana getirmiştir. Nitekim Anadolu dokuma geleneğinin köklü bir geçmişi ve tarihsel süreci bulunmaktadır. Özellikle Cumhuriyet Dönemi ile birlikte dokuma veya tekstil

alanında kadınlar, işlerini zanaat veya ihtiyaca yönelik değil, sanat boyutunda icra etmişlerdir. Ancak çalışmada kırsal alandaki kadının bu süreçteki yeri anlatılmıştır. Dolayısıyla çalışma kapsamında Tunç çağından itibaren kadının dokumacılık alanına katkısı, hangi amaç doğrultusunda dokuma yaptığı ve dokuma ile kadın kavramlarının nasıl ilişkilendirildiği konunun sınırlılığı dahilinde kısaca açıklanmıştır.

Anadolu Antik Çağ inanışlarına göre dokumacılık; İştâr, Kybele, Athena gibi tanrıçaların korumaları altındaydı. Dokumacılığın genellikle kadınlar tarafından yapılması, Meryem Ana'nın dokumacıların piri sayılmasına neden olmuştur. Nitekim Havva Ana'nın Adem Peygamber'e yün ve ketenden giysi dokuması gibi mitolojik ve dini örneklerin var olması dokumacılığın ayrıca önemli ve kutsal bir meslek olduğunu göstermektedir (Uğurlu, 2020:27)

M.Ö. 2. binyılın başında Anadolu'dan ithal edilen başlıca malzemeler arasında Asurlu kadınların dokuduğu kumaş çeşitleri bulunmaktadır. Nitekim Asurlu kadınlar dokuma yaparak ailesine ve kendisine gelir sağlamaktaydı. Bazı kumaş türlerinin dokunmasında ise özellikle güzel kızların bu işlemi yapmasına özen gösterildiği belirtilmektedir. Dokuma işleminde güzel kızlarının seçilmesinin nedeni bilinmemektedir ancak bu kızlar tarafından üretilen dokumaların kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik bir çaba olduğu varsayılmaktadır. Anadolu'da bulunan tüccarlar ile birlikte çalışan kadınlar ticari faaliyetlerde aktif olarak görev almışlardır. Kadınların bu durumu belgeler ve mektuplardan öğrenilmektedir (Çelik, 2014:50-51).

Urartu dönemi kadına ilişkin en fazla bilginin olduğu Urartu kemerinin neredeyse tamamı kadınlardan ve kadınların oluşturduğu kompozisyonlardan oluşmaktadır. Oturur vaziyette duran kadınların dokuma yaptığı görülmektedir. Dokuma işiyle uğraşan kadınların başının kapalı olduğu dikkat çekmektedir. Kadının başının açık veya kapalı olması ise toplumdaki statüsünü belirlemektedir (Gökçe ve Bilen, 2019: 35; Darga, 2013: 248).

Görüntü 1: Urartu dönemi Kemer parçaları üzerinde dokuma tezgâhı tasvirleri
(Gökçe ve Bilen, 2019:49)

Hitit döneminde dokumacılık faaliyetlerinin yaygın bir şekilde yapıldığı bilinmektedir. Nitekim Hitit dönemine ait verilerde dokumaların kadınlar tarafından da yapıldığı belirtilmektedir. Geç Hitit stellerinde konular genellikle gündelik yaşamları betimler niteliktedir. Kadınlar genellikle yün eğirme ve süslenme ile ilişkilendirilmiştir (Darga, 2013: 245). Hititçe çivi yazılı belgelerde, dokumaların kadınlar ve erkekler tarafından yapıldığından bahsedilmektedir. Kadın dokumacılara UŞ.BAR denilmektedir. Kadınlar, gerek kırsal alan yerleşkelerinde ve kentte evinin ihtiyaçlarını karşılamak için evde dokuma yapmakta gerekse profesyonel anlamda dokumacılık yapmaktadırlar (Yiğit, 2002: 83).

Aydın ili Çine ilçesine bağlı Tepecik höyüğünde yapılan arkeolojik çalışmalar söz konusu durumu kanıtlar niteliktedir. Knossos'da bulunan Linear B yazılı belgelerinde özellikle endüstriyel dokumacılık faaliyetlerinde kadın işçilerin çalıştığı belirtilmektedir. Dokuma hazırlık işlemlerinde erkeklerin kadınlara yardım ettiği düşünülmektedir. Nitekim Hitit yazılı belgelerinde tekstil üretimi ile ilgili çeşitli meslek isimlerinin geçmesi, dokumacılığın birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilen organize bir iş olduğunu göstermektedir. Ayrıca Homeros'un İlyada ve Odyssea adlı eserlerinde, kadınların evlerde veya avlularda kumaş dokudukları, ip eğirdikleri belirtilmekte ve böylece dokumacılığın bir kadın işi olduğu vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2016:103-104).

Bizans İmparatorluğu döneminde Anadolu'da çeşitli nitelikte dokumalar üretilmiştir. Hristiyan, Musevi ve Paganizm inançlarına yönelik saltanat, ihtişam, güç ve zenginliği simgeleyen dokumalar dokunmuştur. Özellikle İstanbul'da kadın ve genç kızların dokuduğu ipekli dokumalar, Avrupa ülkeleri tarafından tercih edilen sanatsal dokumalardı ki Bizans İpekli Dokumaları Avrupa'da oldukça bilinen ürünlerdi (Uğurlu, 2018: 5).

Kaşgarlı Mahmud'un 'Divanü Lügati't-Türk' adlı eseri ile 11. yüzyılda yaşamış Türk kadınının yine dokuma ile ilgilendiğini öğrenmekteyiz. "Kız çikin çıknedi" cümlesini, "Kız nakış yaptı, altın tellerle ipek kumaş üzerine tasvirler yaptı" şeklindeki açıklaması ile söz konusu dönemde kadınların ve özellikle genç kızların altın sırmalı iplikler ile nakış yaptıkları anlaşılmaktadır (Genç, 1997:12).

Osmanlı Döneminin erken döneminde kadınlar, dokumacılık ve bunun gibi el işleri yapmışlardır. Ahi teşkilatının bir kolu olan Bâcıyân-ı Rûm teşkilatı, kadınların özellikle dokumacılık alanında istihdamını sağlamıştır. Sonraki dönemlerde ise kalifiye eleman olarak imalathanelerde çalışan kadınlar da bulunmaktaydı ki özellikle tekstil üretiminde, kadınlar önemli bir konuma sahipti. 17. yüzyılın başlarında Manisa’da kadınlar pamuk ipliği bükmekte ve bunları pazarlamakta iken, 17.yüzyılın sonlarına doğru ise Bursa’da bulunan ip eğirme tezgâhlarının yaklaşık yarısının sahibinin ya da kullanıcısının kadın olduğunu bilinmektedir. Ankara’da ise kırsal alanda ve şehirlerde yaşayan kadınlar evlerinin bir bölümüne dokuma tezgâhı kurmuş, tiftiği eğirip iplik olarak satmış ve sof kumaş dokumuştur. Bu bilgiler ışığında Osmanlı Döneminde kadınların genellikle iplik eğirme, kumaş ve kilim dokuma yaptıkları söylenebilir (Acar, 2019: 402; Dingec, 2010:14-15). Ayrıca 1840’lı yıllarda Osmanlı Devletine bağlı olan Şam tekstil merkezi olarak ün salmış durumda idi. Dekoratif saçaklar, düğmeler, kilim, ipek ve sıрма iplik, altın ve gümüş sırmalı şallar, ipekli, pamuklu ve yünlü kumaşlar; alaya ve kutni olan ikat denilen tarzda düğüm tekniğiyle boyanmış ipek-pamuk karışımı lüks kumaşlar üretilmekteydi. Kadınlar bu sektörde oldukça yoğun konumda çalışmaktalardı. Nitekim bu alanlardaki kadın hâkimiyetinin göstergelerinden biri de belli iş kolları için kadınlara özgü isimlerin kullanılıyor olmasıydı; yün bükücüye gazala, ipek çekiciye kabbabe denilmekteydi (Vatter, 1988: 57- 58).

Cumhuriyet döneminde ise Köy Enstitülerinde kız öğrencilere ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda dikiş, örgü ve dokuma dersleri verilmiştir. Örgü ve dokuma derslerinde; çorap makinesinde çalışma, kilim ve halı dokuma, el dokumaları yapma gibi öğretiler yer almaktadır. Dolayısıyla bu dönemde de dokumacılık genel olarak kadın işi olarak görülmüştür (Tuna, 2009:24). Ayrıca fabrikalarda ve evlerde kadın dokumacılar çalışmaktaydı. Bu dönemde halılar, kilimler, kumaşlar dokunmuş; bazen satılmış bazen de dokuyanlar tarafından evlerde kullanılmıştır.

3.ANADOLU DOKUMA GELENEĞİ VE KADIN İLİŞKİSİ

Orta Asya’dan süregelen geleneğin ve kültürün devam ettiği Anadolu toprakları, geleneksel sanatlarının üretiminde oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Kişiler, geleneksel sanatların her alanından ürünleri dönemin zorlu şartlarına rağmen üretmişlerdir. Dokumacılık sanatı ise toplumda ayrıca bir öneme sahip olmuştur. Nitekim dokumacılık, toplumda aile sanatı olarak kabul görmüştür (Uğurlu, 2020:22). Anadolu’da kırsal kesimde günlük yaşamda kullanılması dışında, kızların çeyizi için halılar ve kilimler dokunmaktaydı. Genç kızlar çeyizlerinin çeşitliliği ile övünür ve ürün yelpazesini geniş tutarlardı.

Anadolu dokuma geleneği, bir önceki nesil tarafından öğrenilenlerin devam ettirilmesi şeklinde olmuştur. Söz konusu devamlılıkta esas olan geleneksel kültürün izleridir. Bulunduğu bölge ve ortam koşulları doğrultusunda motif ve renk tercihleri değişmekte ve bununla beraber dokumaların anlamları da değişkenlik göstermektedir. Bu dokumalar geleneksel kültürün günümüze ulaşmasında, sürdürülmesinde ve çağdaş sanatta yeni biçimlerde kullanılmasında taşıyıcı rol üstlenmişlerdir. Çağdaş dokuma/tekstil sanatı uygulamalarında bahsi geçen kültürün izlerini yeni boyutlar çerçevesinde görmek mümkündür (Atalayer, 2005: 31-32).

Geleneksel dokumacılık özellikle kırsal kesimde sürdürülen bir faaliyet olmuştur. Dokumacılık süreci ipliğin oluşumundan dokumanın bitim işlemine kadar ele alındığı takdirde zor, zahmetli ve uzun soluklu işlemlerin bir bütünü olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Anadolu dokumacılığının karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Anadolu’da dokumacılık küçük yaşta, büyüklerin izlenilmesiyle öğrenilmektedir. O yaşlardan itibaren dokuyucuya veya dokuma hazırlık işleminde görev yapan kişiye yardım etme ile işe başlanılmaktadır. Eğer tezgâhta çalışacak bir genç yoksa, dokumacı ipliğini boyayıp tüm işlemlerini kendisi sürdürmektedir. Her yaşta kadın iplik işlerini yapmakta ve tüm işlerinin arasında iplik çilesini kurutmaktadır. Bazen yalnızca iplik çilelerini açmak, iplik hazırlığı ile uğraşmak yaşlı dokumacıların uğraşı olmaktadır. Oldukça zahmetli olan çözüğü atma işi, dokuyucunun yardımıyla hazırlanmaktadır. Dolayısıyla ömür boyunca dokumacılık hayatın bir parçası olmaktadır(Ölmez ve Çotaoğlu, 2013:106-107).

Dokumacılık kültürünün sürdürülebilirliğinde kadının rolü yadsınamaz durumdadır. Nitekim günümüzde az da olsa dokumacılık geleneği bahsi geçen şekli ile devam etmektedir. UNESCO tarafından “Somut Olmayan Kültürel Miras, El Sanatları Ustaları” kategorisinde “Yaşayan İnsan Hazinesi” kapsamında kadın dokumacılar bulunmaktadır. Bu durum kadının dokuma kültürüne katkısının en güzel temsili olarak değerlendirilebilir.

3. 1. Niğde Yöresi Dokuma Kültürü

Niğde geleneksel dokuma kültürüne sahip yörelerden biridir. Köklü bir dokuma geçmişine sahip yörenin köy ve kasabalarında dokuma sanatı, ihtiyaçları karşılama, boş zamanlarını değerlendirme ve ekonomik kazanç sağlama amacıyla aktif bir şekilde devam etmektedir. Dokumacılığın devam etmesinde diğer bir faktör ise bölgede hayvancılığın var olması buna bağlı olarak hammadde temininde zorluk çekilmemesidir. Niğde’de köklü bir gelenek olarak aktarılan dokuma sanatı daha çok kadınlar tarafından icra edilmektedir. Bölgede günümüzde dokumacılık eskiye oranla daha az icra edilmekle birlikte anneden kızı bir miras gibi aktarılmıştır. Çeyiz geleneğinin etkisiyle de önemli hale gelen dokumacılık civar köy ve kasabalarla evlilikle bağ kurulmasıyla motif ve dokuma örnekleriyle çok çeşitlilik göstermektedir.

Niğde düz dokumaların yanı sıra halı dokumalarıyla da bilinen bir yöredir. Yörede halılar geleneksel boyama yöntemleri ile renklendirilmiş iplerle dokunmuştur. Kullanılan renkler; mavi açık-koyu mavi, bordo, kırmızı, sarı, yeşil, açık yeşil, kahverengi, beyaz, hardal sarısı, pembe, yeşil, açık-koyu yeşil, siyah, sütlü kahve, kiremit rengi, bejdir. Halılarda kullanılan motifler sızı, boncuk, gül boncuk, ayak; çapar ayak, kirmanlı ayak, osmanlı ayak, salkım ayak, gül ayak, sandık; kapama sandık, güllü sandık, armut sandık, merdiven sandık, kamalı sandık, sallama; çiçekli sallama, balıksırtı sallama, boncuklu sallama, düz sallama, köşe; çiçekli köşe, çingilli köşe, gül köşe, kareli şekilli köşe, sırmalı köşe, göbek; taban göbek, uzun göbek, civil göbek, yastık göbek, minder göbektir.

Karakteristik özeliğe sahip yöre halıları üç bölümden meydana gelir. Birinci kısım; halının orta kısmı veya yöre ağzıyla “model”, ikinci kısım; bordür veya su, üçüncü kısım ise bordür ve göbekten ayrılan köşedir. Kullanılan motiflerde doğadan ve yaşanan çevreden stilize edilmiş sembolik, geometrik ve natüralist motifler kullanılmıştır (Türlü, 1998: 88; Ölmez, 1999: 128-153).

Niğde halıları; tek mihraplı, çift mihraplı, göbekli(top), serbest (raport desenli) olmak üzere dört ana kompozisyon özelliğine sahiptir (Türlü, 1998, s.88,98). Yöre halıları motif ve desen özelliklerine göre ise; Niğde-Arısıma halıları, Niğde-Avşar halıları, Niğde-Kars halıları, Niğde-Yörük halıları, Niğde-Yahyalı halıları, Niğde-Taşpınar halıları olarak isimlendirilmektedir (Ölmez,1999: 129).

a)

b)

Görüntü 2. Niğde Yöresi Halı Örnekleri

- a. Niğde Taşpınar Halısı (Soysaldı ve Kayadibi, 2009: 54). b. Niğde Obruk Köyü Seccade Örneği (Kılıç ve Oyman, 2013:83)

4.MATERYAL VE YÖNTEM

Tarama modelinde bir betimleme çalışması olan çalışmanın materyalini Niğde Kemerhisar kasabasında yaşayan, ailevi bağı olan üç kadın dokumacının üretmiş olduğu dokumalar oluşturmaktadır. Dokuma sanatının icra edilmesinde 3. kuşak olan kişilerle karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Yörede bulunan halı örneklerinin fotoğrafları çekilmiş, eser inceleme formlarında bulunduğu yer, üretim tarihi, bugünkü durumu, boyutları, motif, renk, teknik ve desen özellikleri, saçak uzunluğu, kullanılan malzemeler ile dokumaların tanıtımı yapılmıştır. Elde edilen veriler çözümlenerek metinler halinde bilimsel bir doküman oluşturulmuştur. Böylece kültürün temsilcisi olan bu dokumaların belgelenerek kültürel değerlerin canlı tutulması hususuna dikkat çekilerek, gelecek nesillere aktarımı sağlanmış olacaktır.

5.BULGULAR VE YORUM

Çalışma kapsamında ailevi bağları olan Ayşe Yay, Nadire Yay, Aşure Yay'ın dokumuş olduğu 7 halı incelenmiş olup, elde edilen veriler doğrultusunda incelenen halıların kullanım alanları, kompozisyon, motif, renk, hammadde bilgisi ve boyut özellikleri belirlenmiştir.

Ailenin hammadde kullanımı geçmişte yörede hayvancılığın yoğun bir şekilde yapılmasından dolayı atkı ve desen ipliğinde yün, çözüğü de pamuktur. Fakat Taşpınar halısında (Örnek No:7) atkı, çözüğü ve desen ipliğinde yün kullanılmıştır. Kullanım alanlarına göre halıların dağılımı 3 yer yaygısı 2 yolluk 2 sedir halısı şeklindedir. Halıların saçak boyları 3 ile 8 cm. arasında değişmektedir. Sedir halısı olan bir örnekte saçak süslemesi yapılmıştır (Örnek No:6) Dokumalarda kullanılan renkler kırmızı, bordo, yeşil, açık mavi, lacivert, beyaz, siyah, gri, hardal sarısı, pembe, kahverengi, turuncu ve sarıdır. Renklendirme işlemi doğal boyama yöntemleriyle Niğde'nin Bor ilçesinde boyahanelerde veya evlerde dokumacı kadınlar tarafından yapılmıştır. Bu boyaların dışında bazı iplerde sentetik boyalar az da olsa kullanılmıştır. Dokumalarda kullanılan beyaz renk yünün saf rengidir.

İncelenen halıların ebatları (en x boy) 285 x 170 cm²., 256 x 147 cm²., 184 x 92 cm²., 157 x 267 cm²., 97 x 58 cm²., 155 x 270 cm²., 108 x 208 cm².dir.

Yörede dokumalar iki amaç için üretilmiştir. İlki hammadde ve malzeme imalatçı tarafından temin edilerek karşılığında dokuyucunun el emeği ücreti aldığı dokumalar, ikincisi ise tüm malzeme ve hammaddeyi dokuyucunun karşıladığı, ihtiyaç doğrultusunda üretiminin yapıldığı dokumalardır. Yörede imece usulü dokuma yapılmıştır. Bu yardımlaşma dokumanın başlangıç safhasından tezgahdan çıkana kadar veya sıra hesabıdır.

Çalışmaya konu olan kadın dokumacılar Ayşe Yay, Nadire Yay ve Aşure Yay 3. kuşak dokumacılarıdır. Annelerinden öğrendikleri dokuma sanatını gelin geldikleri Yay ailesinde devam ettirmişlerdir. Aile ekonomisine de katkı sağlayan kadınlar, değişen yaşam şartlarından dolayı artık dokuma yapmamaktadır. Hammadde ve malzemenin üretilmemesi, genç neslin artık bu sanata ilgi duymaması yörede de dokuma faaliyetlerinin durmasına sebep olmuştur.

Örnek No	01	
Üretim Tarih	1977	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Yer Yayı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk İplik
Kullanılan Renkler	Hav İpliği	Beyaz Kırmızı Siyah Mavi Lacivert Yeşil
Ölçüleri		
En cm.	170	
Boy cm.	285	
Halının bulunduğu Kişi	İlknur Yay	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Yöredeki adı "Göbekli" olan halının merkezinde stilize çiçeklerle süslenmiş dandanlı göbek bulunmaktadır. Halı zeminde simetrik yerleştirilmiş köşe göbekler ile ¼ simetrik rapor tekrarlıdır. Bu köşe göbeklerin iç kısmı da yöreye has çiçek motifleriyle bezenmiştir. Yörede köşelere çiçekli köşe adı verilmektedir. Dokumada geniş ve dar olmak üzere bitkisel bezemeli iki kenar suyu vardır. Dar kenar suları çiçekli merdiven, geniş kenar suları ise sandıklı çiçek olarak adlandırılır.

Örnek No	02	
Üretim Tarih	1981	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Sedir Halısı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk iplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Beyaz Kırmızı Siyah Hardal Sarısı Lacivert Yeşil
Ölçüleri		
En cm.	182	
Boy cm.	92	
Halının bulunduğu Kişi	Hatice Yay	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler, Vazo	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Sedir halısı olarak kullanılan dokumanın lacivert zemininde simetrik şekilde yerleştirilmiş iki adet içinde çiçekler olan vazo vardır. Zeminin dört etrafı köşelikler oluşturacak şekilde çiçek motifleriyle bezenmiştir. Zemin ve geniş kenar suyu boncuk adı verilen motiflerle çevrelenmiştir. Geniş kenar suyu kahverengi zeminden meydana geldiği için “tetri” denilmekte ve çiçek motifleriyle süslenmiştir.

Örnek No	03	
Üretim Tarih	1984	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Yolluk	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk iplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Kırmızı Kahverengi Siyah Pembe Gri Hardal Sarısı Lacivert Yeşil
Ölçüleri		
En cm.	256	
Boy cm.	147	
Halının bulunduğu Kişi	Hatice Yay	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Yöredeki adı “Gül Yolu” olan halının zemininde gonca güllerle bezenmiş dendanlı bir göbek vardır. Zeminin dört etrafı stilize yaprak ve göbekte yer alan çiçek motifleriyle süslenmiştir.

Örnek No	04	
Üretim Tarihi	1981	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Sedir Halısı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk iplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Kırmızı Kahverengi Siyah Mavi Turuncu Lacivert Yeşil Beyaz
Ölçüleri		
En cm.	108	
Boy cm.	208	
Halının bulunduğu Kişi	Nesrin YAY	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler, Kuş, Göz, yıldız	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Halının zemininde “Top” adı verilen göbek vardır. Göbeğin orta kısmı içi göz motifi dolgulu yıldız motifi ile bezenmiştir. Göbeğin sağında ve solunda simetrik şekilde yerleştirilmiş lale motifleri yer alırken uç kısımlarında kuş ve çiçek motifleri yer alır. Köşeliklerde “çingilli çiçek” adı verilen motifler vardır. Hardal sarısı renginde dokunmuş zeminden ayrılan sandık adı verilmektedir. Halıda geniş ve dar olmak üzere iki kenar suyu vardır. Dar kenar suyu su yolu, geniş kenar suyu ise yöre motifleri ile bezenmiştir.

Örnek No	05	
Üretim Tarih	1981	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Yer Yaygısı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk İplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Kırmızı Bordo Siyah Turuncu Beyaz Hardal Sarısı Lacivert Yeşil Mavi
Ölçüleri		
En cm.	155	
Boy cm.	270	
Halının bulunduğu Kişi	Nesrin YAY	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler, Sandık, Koç boynuzu, Çengel, Akrep	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Yöredeki adı “Dalaklı Top” olan halının zemininde dikey ekseninde 3 adet geometrik göbek yer alır. Göbeklerin içi çengel, akrep motifleri ile süslenmiştir. Göbeklerin etrafında yer alan kırmızı zeminde sandık motifi ve koç boynuzu motifleriyle çevrilidir. İç zeminde ve halının en dışında yer alan dar kenar suyu çiçekli merdiven adı verilen motifle süslenmiştir. Geniş kenar suyu ise stilize çiçek ve lale motifleri yer alır.

Örnek No	06	
Üretim Tarihi	1974	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Sedir Halısı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözüğü	Yün iplik Pamuk İplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Kırmızı Kahverengi Siyah Turuncu Mavi Lacivert Yeşil
Ölçüleri		
En cm.	58	
Boy cm.	97	
Halının bulunduğu Kişi	Mustafa Yay	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Halının zemininde ¼ simetrik rapor tekrarlı göbek yer alır. Göbek stilize çiçeklerle bezenmiştir. Zeminde yer alan köşeler yine çiçek motifleriyle süslenmiş. Kenar suyunda merdivenli çiçek kullanılmıştır. Kenar suyu boncuk adı verilen bezemeye çevrelenmiştir. Dokumanın saçak uçlarında süsleme yapılmıştır.

Örnek No	07	
Üretim Tarih	1972	
İnceleme Tarihi	2021	
Dokumanın Bulunduğu Yer	Niğde-Kemerhisar	
Yöresi	Niğde	
Dokuma Türü	Halı	
Kullanım Alanı	Yer Yayı	
Dokuma Tekniği	Gördes (Türk Düğümü)	
Kullanılan Malzemeler	Atkı Çözü	Yün iplik Yün iplik
Kullanılan Renkler	Hav ipliği	Kırmızı Kahverengi Siyah Bordo Lacivert Yeşil Beyaz
Ölçüleri		
En cm.	152	
Boy cm.	267	
Kaynak Kişi	Hatice YAY	
Kullanılan Motifler	Stilize Çiçekler	

Halının Kompozisyon Özellikleri: Niğde "Taşpınar Halısı" örneğidir. Zemine büyükçe bir göbek yer alır. göbek "sızı" adı verilen desenle çevrelenmiş her iki ucunda "kelle" motifleri vardır. Lacivert zeminde köşelikler yer alır. Halının en dışı ve zemin "sallama boncuk" ile çevrelenmiştir. Halının her iki ucunda sandıklar yer alır. Geniş ayak ve dar ayak olmak üzere iki adet kenar suyu vardır.

SONUÇ

Kültürel birikimi geçmişten günümüze taşıyan dokumalar, kadının kendi yorumunu katarak kendini ifade ettiği bir emeğin ürünüdür. Dokuma sanatı ile girift bir biçimde olan kadın, benliğini anlamak ve anlamlandırmak için sanatıyla dokuma ürünlere hayat vermiştir.

Çalışma kapsamında incelenen halılar dokuma geleneğini sürdüren kadınlar tarafından dokunmuştur. Dokumalar sedir halısı, yer yaygısı ve yolluk şeklindedir. Niğde'de yapılmış olup, bölgeye özgü özelliklere sahiptir. Çözü, atkı ve desen

iplerinde yün ve pamuk kullanılmıştır. Dokumaların renk skalası oldukça geniştir. Genellikle doğal boyama yöntemiyle ipler boyanmıştır. Ancak bazı renklerin sentetik boyalar ile elde edildiği tespit edilmiştir. Dokumacılığın eskisi gibi yapılamamasından dolayı doğal boyacılık da yörede yapılmamaktadır. Yöreyle ait karakteristik mavi ve kırmızı renkler zeminde sıklıkla kullanılmıştır. İncelenen örneklerde stilize çiçekler, bitkisel bezemeler, sembolik, hayvansal ve geometrik motifler tespit edilmiştir. Merkezde ve dikey ekseninde yerleştirilmiş göbekler dokumaların kompozisyonunu oluşturmaktadır.

Aile bağları olan üç kadın dokumacının ürettiği ürünler birbirinden farklı kompozisyon özelliklerine sahiptir. Ayrıca birbirlerinden etkilenmedikleri de söylenebilir. Fakat dokumalar yöreye özgü motif, desen ve renk özelliklerine sahiptir. Söz konusu halılar dokuyucular tarafından çocuklarına çeyizlik olarak verilmiştir. Değişen yaşam şartları, genç nüfusun göç etmesi ve artık dokuma ürünlerine azalan ilgiden dolayı bu üç kadın yörede dokuma geleneğinin son temsilcileri olmuş, annelerinden öğrendikleri dokuma sanatını kendilerinden sonra gelen nesle öğretememişlerdir.

Çalışma kapsamında edinilen bilgiler doğrultusunda dokuma sanatının gelişim göstermesinde kadın figürünün oldukça önemli olduğu görülmektedir. Dokuma sanatında kültürel değişim, gelişim ve kimliğin oluşmasında kadın ana etken olmuştur. Niğde yöresi Kemerhisar kasabası dokumalarında da kadının bu anlamda zamanla içgüdüselleşmiş bir rol üstlendiği söylenebilir. Çünkü yörenin dokuma kimliğinin oluşmasında kadın faktörü göze çarpmaktadır.

Kadın ve dokumacılık tarihi serüveninde farklı zamanlarda farklı amaçlar için üretilmiş dokumalardan bahsedilse de bu bilgiler kendi içinde kadın ve dokuma ilişkisinden dolayı bir bütünlük sağlamaktadır. Bu bağlamda Niğde Kemerhisar kasabasında yaşayan üç kadın dokumacının dokuduğu halılar, yöredeki son kadın dokumacılar tarafından dokunmuş olması nedeniyle oldukça önemlidir. Nitekim dokumacılığın sürdürülmesinde kadın etkenin rolü bu kadar önemli iken, yörede dokumacılık faaliyetlerinin tekrardan aktif hale gelmesinde belki de yine kadınlar görev alacaktır.

Dokumacılığın yeniden aktif hale getirilmesine ilişkin öncelikli olarak yeniden doğal boyamacılığın canlandırılması yönünde ulusal bir proje çerçevesinde işbirlikçiler ile kalkınma sağlanabilir. Devamında el dokumalara talebin artırılması ile ilgili, söz konusu dokumaların yerel ve ulusal boyutta gerek sağlık gerekse ekonomik kazanç yönünden getireceği katkı ile ilgili bir takım etkinlikler ve söyleşiler gerçekleştirilebilir. Belediye ve kalkınma ajanslarının da desteği ile dokumacılık faaliyetleri başlanıldığı takdirde, bahsi geçen diğer öneriler de göz önünde bulundurularak ulusal ve uluslararası boyutlarda yapılacak organizasyonlar ile ülke geneline yeniden geleneksel dokumalara ilişkin sürdürülebilirlik sağlanabilir. Elbette ki sürecin her aşamasında yine kadınlar aktif olarak her iş grubuna dahil olacaklardır.

Kaynakça

- Acar, H. (2019). Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın. *İnsan&İnsan*, 21, 395-411. DOI: <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.536610>
- Angier, N. (1999). Furs for Evening But Cloth was The Stone Age Stand. *The New York Times*.
- Atalayer, G. (2005). Anadolu'da Dokumacılık Kültürü ve Sanatsal Yaratıcılık, *Sanatta Anadolu Aydınlanması Bireysellik Ulusallık Evrensellik Ulusal Sanat Sempozyumu*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Cıbroğlu, Y. (2004). Kadın Saçı, Büyü ve Türban. İstanbul: Payel Yayınlar.
- Çelik, H. (2014). Eskiçağ'da Anadolu'da Dokuma (M.Ö. 1974-1719). (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çotaloğlu, C. (2011). Türkiye'de Çağdaş Tekstil Sanatına Kadın Sanatçıların Katkıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Darga, M. (2013). Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe. (Der. E. Çaykara). Yapı Kredi Yayınları.
- Dingeç, E. (2010). Osmanlı Toplumunda Kadınların Üretime Katkıları. *History Studies*, 2/1, 9-30.
- Genç, R. (1997). Kaşgarlı Mahmut'a Göre 11. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yayı İşleri. *Arış*, 3, 8-17.
- Gökce, B. ve Bilen, G. (2019). Doğu Anadolu Bölgesi Urartu Dönemi Dokuma Aletleri. *Anadolu*, 45, 33-56.
- Kılıç, S. ve Oyman R. (2013). Niğde İli Bor İlçesi Obruk Köyü Halıları. *Sanat Dergisi*, 24, 63-87
- Ölmez, F. N. ve Çotaloğlu, C. (2013). Türkiye'de Tekstil Sanatı ve Kadın Sanatçıları. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, (2), 95-112.
- Ölmez, F. N. (1999). Niğde İli El Dokusu Halıcılık ve Üretilen Halıların Bazı Teknolojik Özellikleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Soysaldı, A. ve Kayadibi, P. (2014). Taşpınar Örneklilik Halıları. *Arış*, 10 , 52-59 . DOI: 10.34242/akmbaris.2019.61
- Tuna, S. (2009). Köy Enstitüleri'nde Kadın Olmak, *Fe Dergi*, 1 (1), 20-29.
- Türlü, A. (1998). Niğde Müzesinde Bulunan Halı ve Kilimlerin Bölgesel ve Teknik Desen Özelliklerinin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Pınarcık, P. (2020). Mitler ve Olgular:Dokuma Tanrıçası Uttu Üzerine Bir İnceleme. *Phaselis*, 6, 145-157. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.20009>
- Uğurlu,S.S. (2018). Geleneksel Tekstil Teknikleriyle Yeni Sanatsal Çalışmalar. (Sanatta Yeterlik Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Uğurlu, Aydın (2020). Türkiye’de Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi, *Arış*, 17, .22-43.
- Vatter, S. (1998). Osmanlı’dan Cumhuriyet Türkiye’sine İşçiler 1839-1950. (Der.D. Quataert ve E. J. Zürcher, Çev. C.Ekiz).1.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları
- Yılmaz, D. (2016). Geç Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’da Tekstil Üretimi: Çine-Tepecik Höyüğü Tezgah Ağırlıkları. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 19, 93-111.
- Yiğit, T. (2002). Hititçe Çivili Yazılı Metinlerde Dokumacılık,.*Tarih İncelemeleri Dergisi*, 7, (2), 79-84.